

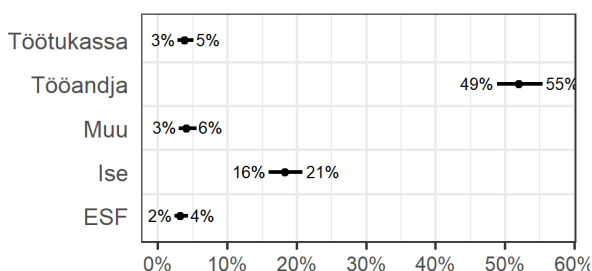

Täiskasvanuharidus, kutseharidus ning elukestva õppe vastavus töömaailma vajadustele

1. Mis on täiskasvanute (nii töötute kui töötavate inimeste) koolitamise korralduse tugevused ja nõrkused, pidades ennekõike silmas ametkondade praegust tööjaotust laiemas vaates ning koolituse rahastamist (k.a tööandjate ja inimeste enda rahastus). Milline mudel võiks olla optimaalne ehk õppijate ja tööandjate perspektiivist parim lahendus, mis samas tagaks ka koolituspakkumise olemasolu ja millised tegevused/muudatused aitaksid kaasa kujundamaks korraldus jätkusuutlikumaks?

Eestis toimib praegu täiskasvanuharidussüsteem suhteliselt hästi, elukestvas õppes osalemise määr on oluliselt kasvanud. Tööandjatel ja inimestel on koolituste valimisel ja finantseerimisel oluline osa. Turutõrgete või oluliste positiivsete välismõjude olemasolul on õigustatud ja vajalik riiklik täiskasvanuhariduse finantseerimine. Praegu valitud suund väiksema konkurentsivõimega inimeste hariduse riiklikuks toetamiseks on seega õigustatud, kuna on alust arvata, et sellel sihtrühma puhul eksisteerib turutõrge (nt puudub finantsvõimekus õppe eest maksta, piisav info vms) ise koolitustel osalemiseks.

JOONIS 1. KES TASUS MITTEFORMAALSE ÕPPE EEST (% MITTEFORMAALSES ÕPPES OSALENUD INIMESTEST, VANUS 20–64)

Allikas: ETU 2018.

Täiskasvanute tasemeharidus on Eestis finantseeritud valdavalt riiklikult. Mitteformaalse õppe finantseerimine on mitmekesisem ja suurim osa sellest on tööandjate rahastatud. Riiklikult toetatud täiskasvanute mitteformaalne õpe on suures osas finantseeritud struktuurivahenditest.

Selleks, et koolitused vastaksid paremini inimeste oskuste puudujääkidele, oleksid jätkusuutlikumad ja riiklike piiratud finantse kasutataks sihipäraselt, võiks kaaluda luua süsteemi, kus riigi finantseeritud koolitustele soovivad inimesed peavad enne koolitusele suundumist läbima koolitusvajaduse hindamise, karjäärinõustamise ja riiklikest vahenditest koolituse finantseerimise õigustatuse hindamise. Kuna praegu ei saa inimesed ise riigi rahastatud koolitustele koolituskohi osta, siis tuleks süsteemi muuta nii, et inimestel oleks võimalik enda koolituse eest ise maksta.

Lisaks sellele, et parandada koolituste vastavust koolitavate oskuste puudujääkidele, vajab tähelepanu inimeste motiveerimine koolitustel osalema. Nõrgema konkurentsivõimega inimestega kokku puutuvad isikud (nt sotsiaaltöötajad, töötukassa konsultandid jt) peaksid suunama koolitust vajavad isikud nõustamisele. Selliseks kohaks võiks kujuneda koolitusvajaduste hindamise ja karjäärinõustamise etapp, mis eelneb riiklikult rahastatud koolitustele suunamisele.

2. Kuivõrd on aidanud EÕSi raames ESFi toel pakutavad täiskasvanute koolitused inimestel oma tööga paremini toime tulla ja kuidas on need mõjutanud muid aspekte?

3. Kuivõrd on koolitused jõudnud sihtgruppideni, kellele need on ennekõike mõeldud? Kuidas muuta tänaseid meetmeid madala haridusega inimeste tagasi toomiseks tasemeõppesse ja täiendkoolitusse asjakohasemaks ja mõjusamaks?

EÕSi käigus ESFi toel pakutud täiskasvanukoolitused on neile seatud eesmärkide valguses olnud osalejate subjektiivsete hinnangute põhjal tulemuslikud. Enamiku osalejate hinnangul on koolitused aidanud neil paremini toime tulla nii oma töö kui ka igapäeva eluga ning toetanud motivatsiooni tulevikus õppes osaleda.

Koolitused on olnud asjakohased: koolitajad otsivad koolitusele sihtrühma kuuluvad inimesed ja kontrollivad nende sihtrühma kuulumist. Koolituste mõjusamaks muutmiseks tuleks kaasata karjäärinõustajate kompetentsi, et suunata inimesi just nende vajadustele vastavatele koolitustele.

Osale võtmepädevuste (nt õpioskus) koolitustest on inimesi keeruline värvata, sest need pole iseseisva

teemana sihtgrupi jaoks piisavalt atraktiivsed. Õpioskuste õpetamine tuleks integreerida igasse täiskasvanukoolitusse, sh tasemeõppesse ja tasulistesse kursustesse.

Tegevusi madala haridusega inimeste tagasitoomiseks tasemeõppesse võib lugeda vajalikuks ja asjakohaseks. Tegevused käsitlevad otseselt varasemates uuringutes leitud täiskasvanute tasemeõppesse naasmise takistusi. Tegevused on olnud seatud eesmärkide valguses tulemuslikud – õppijate arvu langus mittetatsionaarses õppes on pidurdunud. Tegevused on olnud tõhusad, rahastust ei ole saanud tegevused, mida oleks tehtud ka ilma selleta. Tegevuste kestlikkus sõltub rahastuse jätkumisest.

4. Tööturu ja õppe tihedama seostamise programmis¹ (TÕTSP) hinnata selle toetuskeemide sisulist rakendumist ja omavahelist kooskõla – kas valitud meetmed ja tegevused on asjakohased, kas nende toetuskeemide juhtimissüsteemid toimivad praegusel kujul hästi ning kuivõrd tegevused aitavad sünergias strateegia eesmärke saavutada?

TÕTSP ei toimi ühtse juhtimisinstrumendina ning selle all olevaid tegevusi ei viida ellu koordineeritult ühte konkreetset, laiemat ja mõõdetavat eesmärki täites. Praegu ei ole TÕTSPi programmi, selle meetme ja EÕSi eesmärgid omavahel loogiliselt seotud, mistõttu ei saa hinnata tegevuste vastavust eesmärkidele. Programmi kui terviku väga laia eesmärgisõnastuse tõttu võib väita, et kõik programmi tegevused panustavad programmi eesmärgi saavutamisse nii, nagu ka teised EÕSi programmid ja tegevused sellesse panustavad. Kõik tegevused on asjakohased, aga ei ole piisavad programmi eesmärgi saavutamiseks.

Tegevuste eesmärgid on konkreetsed ja tegevused on eesmärkide suhtes asjakohased. Tegevuste tulemuslikkuse ja taotletava mõju hindamiseks ei ole indikaatoreid määratud. TÕTSPi programmi (mõju)indikaatorid, mis on ühtlasi EÕSi üldised mõjuindikaatorid, on väga üldised ja seosed tegevustega väga kauged.

Praegu on programmi juhtimine tegevuste (TAT) põhine, igal tegevusel on oma juhtimisskeem. See on mõistlik lahendus TÕTSPi programmile, mis ühtse tervikuna ei toimi.

¹ Haridus- ja teadusministri käskkirja „Haridus- ja Teadusministeeriumi 2018–2021 programmide kinnitamine“ lisa 3: tööturu ja õppe tihedama seostamise programm 2018-2021.

5. Missugune on PRÕMi² peamiste sihtrühmade rahulolu selle rakendamisega – kas PRÕM on asjakohane ja piisav toetuskeem ning lahendab sellisena tegelikult elukestva õppe strateegia väljakutseid? Kas selle tegevused toimivad kooskõlas Töötukassa tegevustega ja kuivõrd on nad sellisena efektiivsed ja jätkusuutlikud?

6. Missugused on praktikasüsteemi toetavate tegevuste probleemkohad ning edulood? Missugused oleksid võimalikud täiendavad hoovad, millega suurendada ettevõtjate huvi praktikakohtade pakkumise vastu (üli)õpilastele ja milline roll peaks siin üldse olema riiklikul tugisüsteemil?

PRÕMi tegevused, nende soovitud tulemused ning programmis seatud eesmärgid on loogiliselt seotud ning asjakohased. Osapooled peavad tegevusi vajalikuks ja üldjoontes ollakse tegevustega rahul. PRÕMi erinevatel tegevustel on omad väljakutsed ning väiksemad või suuremad võimalikud

arendusvõimalused. Läbivalt on kõige keerulisem kaasata tegevustesse tööandjaid. Praktikasüsteemi arendamisel ning ettevõtete ja haridusasutuste koostöö juures nähakse praktika populariseerijana olulist rolli riigil.

Elukestva õppe strateegia 2020 vahehindamise tellis Haridus- ja Teadusministeerium. Hindamise viisid ajavahemikul 2018. aasta maist kuni 2019. aasta juunini läbi Poliitikauuringute Keskus Praxis ja Eesti Rakendusauuringute Keskus CentAR.

² „Toetuste andmise tingimuste kehtestamine tegevuse „Tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamine“ (edaspidi PRÕM) elluviimiseks“, kinnitatud haridus- ja teadusministri käskkirjaga „Haridus- ja teadusministri 5. augusti 2015. a käskkirjaga nr 316 (muudetud haridus- ja teadusministri 16. veebruari 2016. a käskkirjaga nr 39, 14. veebruari 2017. a käskkirjaga nr 50, 9. augusti 2017 a. käskkirjaga nr 206, 20. märtsi 2018. a käskkirjaga nr 133).